

Børns deltagelsesmuligheder og eksperimentering med mad og måltider

Ole Henrik Hansen, lektor, for Sarah Damgaard Warrer ph.d.
studerende, AU

og

Marianne Wolff, teamleder, Faaborg-Midtfyn kommune

Undersøgelsesfokus

Måltidet som en vigtig ramme for børnenes sansemæssige oplevelser og erfaringer med maden, fælles opmærksomhed, forskellige grader af deltagelse/involvering, nysgerrighed og undren, eksperimentering og læring.

Deltagere fra ...

Silkeborg kommune, Faaborg-Midtfyn kommune, Helsingør kommune og Fredensborg kommune.

Laboratoriets fund

Laboratoriet identificerede **fem pædagogiske barrierer/udfordringer og opmærksomhedspunkter**, der har betydning for børns mulighed for at være aktive deltagere i måltidsfællesskabet og engagere sig i eksperimenteringen med mad.

1. Bordskik

Bordskik udgør måltidets vigtigste pædagogiske opmærksomhedspunkt.

Alle bruger begrebet bordskik, men der ikke findes en entydig forståelse heraf. Det er et udtryk for et kulturelt dannesperspektiv, og er bundet op på personlige meninger og argumentationer.

Ud over at have et kulturelt dannessigte rummer det i høj grad også voksnes behov for oplevelse af kontrol og ro. Oplevelsen af at have kontrol over situationen minimerer oplevelsen af *kaosangst*.

2. Voksne som overvågende serviceorganer - en barriere for børns deltagelse

Voksne fungerede som overvågende serviceorganer, da de fysisk står op under måltidet, og går fra bord til bord, afhjælper og griber ind, nogen gange inden behovet opstår.

Måltidet og børnene udgør en situation, som de voksne skal håndtere. Ved at de voksne sætter sig ned samtidig med børnene, bliver måltidet et fællesskab, hvor skåle, fade og kander deles rundt, og alle *er en vigtig del* heri.

3. Korridortid som barriere for børns deltagelse

Vi blev opmærksomme på, at der eksisterede et *vente* rum, hvor børnene samledes, mens de ventede på, at de kan gå fra en aktivitet til måltidet. Dette venterum betegnede vi korridortid, da det havde en kontrollerende og passiviserende funktion med henblik på at samle og få ro på børnene, indtil bordene var dækket og børnene kunne sætte sig op.

Under laboratoriearbejdet transformerede vi korridortid til overgangsritualer, som dækker over pædagogiske aktiviteter, hvor børnene var aktivt deltagende, så korridortiden *giver mening* for børnene.

Overgangsritualerne vedrører vigtige elementer så som *motivation, fællesskab, optagethed, delt opmærksomhed, begejstring*, fordi det er sjovt/ har sin egen værdi.

4. De voksnes madpræferencer som barriere for børns eksperimentering

Den voksne fungerer som en *inspirationskilde* og rollemodel, som børnene spejler sig i.

5. Indefra og udefrakommende forstyrrelser i måltidsrummet

Måltidet blev ofte blev forstyrret, så de voksnes opmærksomhed og *mulighed for emotionelt at relatere sig til børnene* i måltidsfællesskabet blev afbrudt.

Forstyrrelserne dækker over, at telefonen ringer, små børn vågner af formiddagslur, forældre der afleverer/henter børn og skal overbringe/få information om deres barn, kolleger eller leder kommer med beskeder, eller at de voksne har samtaler hen over børnene og måltidet.

Guidelines

GRIB børnenes initiativer

- Måltidet er mere end blot spisning af mad. Det er et socialt fællesskab, hvor gruppens børn og voksne mødes og deler fælles opmærksomhed. Måltidet rummer mange indgangsvinkler til læring om mad. Vær opmærksom på børnene og det, de er optaget af her og nu. Når den voksne griber børnenes initiativer og *deler barnets intentioner*, dannes grundlag for at kunne indgå i et samarbejde med barnet i eksperimenteringen med mad. Det er udgangspunktet for at bidrage til at udvide og nuancere børnenes tænkning. Andre gange kan den voksne *byde børnene op til dans* ved at bringe emner eller et særligt indhold i spil.

SKAB frie rammer for måltidet

Snævre kontrollerende rammer kan hæmme barnets initiativer og deltagelse. De bliver afventende. Børn vil gerne samarbejde og have del i fællesskabet. De er derfor opmærksomme på de voksnes signaler.

Den voksne rammesætter børnenes mulighed for deltagelse i form af; at *tage* del i, *få* del i, *have* del i og *være* del af måltidet.

Den voksne har betydning for barnets oplevelse af ejerskab – er det noget de *har* eller *får tildelt* af den voksne? Jo mere umage de voksne gør sig for at rammesætte måltidet, jo mere frit kan børnene agere i måltidet.

ORGANISÉR personaleressourcerne

Et væsentligt fund i laboratoriearbejdet er betydningen af organiseringen af de tilgængelige ressourcer for, at de voksne kan støtte børnene i at være aktivt deltagende og eksperimentere.

- Helt konkret betyder det, at de voksne har fordelt praktiske roller så som toiletbesøg, vaske hænder, samling med børnene inden spisning, hjælp i garderoben og putte børn imellem sig, således at alle stuens voksne ved, hvilke arbejdsopgaver de har. Det betyder, at de kan koncentrere sig om netop dét, de skal og skabe det nødvendige nærvær og *stemning*, som måltidsfællesskabet behøver.
- Under måltidet kan en blækspruttefunktion, hvor en voksen står for praktiske ting, bidrage til at de øvrige voksne kan fastholde fokus på at være nærværende med børnene.

Endvidere understøtter små spisegrupper på 4-6 børn og en voksen ved hvert bord, at børnene kan være aktivt deltagende med blandt andet at selv at øse op og sende videre.

- Ligesom det skaber gode psykiske rammer fordi den voksne kan være nærværende med en lille gruppe børn.
- I institutioner med madpakkeordning har det betydning for måltidsfællesskabet, at de voksne er klar med deres mad og kan sætte sig til bords samtidig med børnene.

BEVAR fokus på mad som en oplevelse og fordybelse

Vi spiser ikke kun for at stille vores sult, vi spiser også, fordi maden ser, dufter og smager godt. Maden og måltidet er et rum, hvor barnet oplever og udtrykker sin individualitet, og kan danne smag og afsmag. Maden og måltidet er også et rum for fællesskabet, hvor vi oplever andres individualitet og smag/afsmag.

HUSK den voksne er det ældste barn

Den voksne fungerer som *inspirationskilde* og rollemodel. Det er derfor, vi siger, at den voksne er det ældste barn ved bordet. Det refererer til, at den voksne er den ældste, den som har ansvaret for *stemningen* og samværsformerne for måltidet.

Gå foran og åben en verden af farver, smag, tekstur, dufte og uanede variationer af madoplevelser.

SKAB fysiske rammer for deltagelse

For at hjælpe børns aktive deltagelse på vej er *rammerne* vigtige. Hvis børnene skal være aktivt deltagende, kræver det, at de kan håndtere servicen osv. Serveres maden i store, tunge glasskåle og med store op-øseskeer, som børn har svært ved at styre eller løfte, kan det være svært at få børnene inddraget. Der skal være børnevenligt bestik, service og små skåle, som er håndterbare for børnene. Mængden af skåle og fade med mad har betydning for at undgå lange ventetider, før alle har fået mad.

ORGANISÉR samarbejdet og rammerne

Det har afgørende betydning for måltiderne på stuerne, at det er et fælles fagligt opmærksomhedspunkt i hele institutionen. En måde at arbejde målrettet med måltidet er ved at afholde kontinuerlige køkkenmøder (hvis der er intern måltidsordning), at måltidet er et fast punkt på personalemødet, hvor faglige perspektiver og udfordringer drøftes og løses i plenum, samt at alle personaler i huset er engageret i måltidet som en pædagogisk vigtig aktivitet.

I institutioner med intern madordning kan det køkkenfaglige personale have fast gang på stuerne under måltiderne, da det kan give viden om, hvad børnene er optaget af, kan lide og se potentialer i nye retter og måder at spise på. Ligesom de kan fortælle om maden og bringe køkkenfaglige kompetencer i spil sammen med børnene.

LAV en fælles pædagogisk måltidsplan

- Vi blev opmærksomme på, at hverdagen kan byde på mange udfordringer, så som personalesygdom, nye personaler og vikarer, nye børn osv.
- Forandringer i hverdagen, der udfordrer praktiseringen af de pædagogiske beslutninger omkring måltidet. En måde at fastholde og synliggøre stuens beslutninger er gennem en fælles pædagogisk måltidsplan, der kort og præcist udtrykker stuens/husets værdier, principper og rutiner i punktform for hver spisegruppe. Hvis denne for eksempel hænger synligt på væggen på stuen, så kan den hjælpe nye personaler med at indføres i arbejdet med børn og måltider.
- Endvidere kan det anbefales at udarbejde en *pædagogisk bagdør* til dage med sygdom og fravær, således at de pædagogiske beslutninger for måltidet kan praktiseres på pressede dage.
- En måde at understøtte, at de voksne kan være nærværende i måltidet, er ved at udarbejde en oversigt til ophæng i køkkenet, der viser, hvor mange der spiser på stuen, allergier og specialkost. Herved sikres, at alt er på rullebåndet ved måltidets start.

INDDRAG forældrene – fortæl om jeres måltidspædagogik

Informationen til forældrene skal indeholde pædagogiske begrundelser for hvordan og hvorfor, der arbejdes, så der skabes en helhed i børnenes oplevelse mellem institution og hjem.

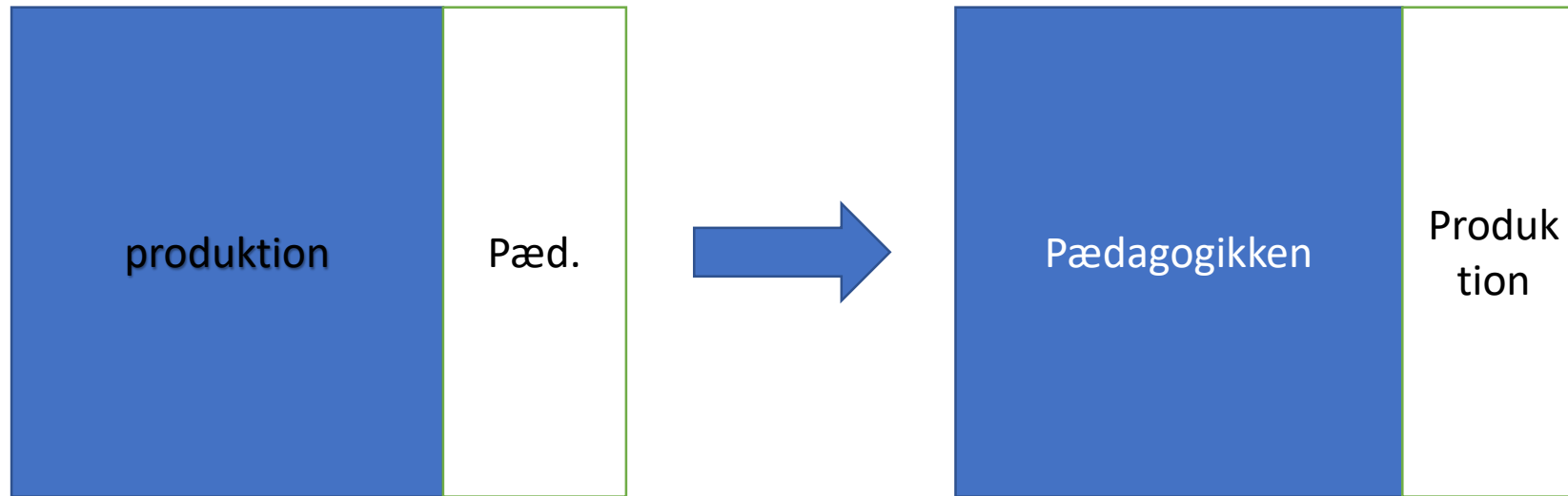
Børnehaven Tusindfryd

Teamleder Marianne Wolff
Faaborg/Midtfyn Kommune

Det særlige for vores deltagelse i projektet har været

- Der har været 3 aktører
  - Forældrene
  - Pædagogerne
  - Ledelsen
- I 1000Fryd laver vi eftermiddagsmaden sammen med børnene.
- Forældrene leverer råvarerne/madvarene

- Forandring i fremstilling af maden

- Fremstilling af maden – ny retning – ny organisering

Den nye organisering - retning:

- Pædagogerne ansvar for planlægning af eftermiddagsmaden
  - temaer – f.eks kartofler – pirat
  - indkøbslister til forældrene
- Pædagogens rolle i køkkenet
  - børnene får lov til at smage på det de fremstiller
  - dialog om smage

Måltidet og pædagogikken

- Pædagogens rolle ved bordet
- Måltidet
  - oplevelsen
  - mødet med maden
- Pædagogikken
  - sanserne
  - madmodig

Forældre samspillet:

Grænser mellem det private og professionelle.

- Positive overfor den nye retning
  - indkøbsliste
  - temaerne
  - styringen fra pædagogerne

- Fyraftensmøde
  - Processen på mødet + aktiv forældre der gik forrest.

Hvad har vi fået ud af at deltage i projektet:

- Nærvær ved bordet
- Motiverende i køkkenet
- Forberede børnene
- Anerkende